

Sygn. akt II USKP 206/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Piotr Prusinowski (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku A. Sp. z o.o. w Z. oraz A. R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z.
o ustalenie istnienia ubezpieczenia społecznego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 7 czerwca 2022 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie A. R. od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 17 grudnia 2019 r., sygn. akt III AUa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z 17 grudnia 2019 r. A. R. zarzuciła, iż w składzie orzekającym był sędzia R. W., który orzekał sprawie w Sądzie pierwszej instancji, bowiem wydał wyrok w Sądzie Okręgowym w Z. 22 kwietnia 2016 r., oddalającym jej odwołania od decyzji pozwanego Zakładu

Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. z 3 grudnia 2015 r., co narusza art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. i powoduje nieważność postępowania.

Pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej, bowiem po wyroku Sądu Najwyższego z 3 lipca 2019 r., II UK [...] Sąd Apelacyjny orzekł ponownie w sprawie i przy rozpoznaniu sprawy był związany wykładnią Sądu Najwyższego, stąd zarzut wadliwego składu nie jest zasadny.

W sprawie sędzia R. Z. wydał wyrok w Sądzie Okręgowym w Z. 22 kwietnia 2016 r., którym oddalił odwołania A. R. od dwóch decyzji pozwanego z 3 grudnia 2015 r. W pierwszej decyzji pozwany stwierdził, iż A. R. nie podlega ubezpieczeniom w spółce z o.o. A. [...] jako pracownik bowiem ma w niej 99% udziałów i nie doszło do nawiązania stosunku pracy. W drugiej decyzji pozwany stwierdził, iż odwołująca podlega ubezpieczeniom społecznym jako wspólnik jednoosobowej spółki z o.o. Sąd Okręgowy odwołania skarżącej uznał za niezasadne.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 20 lipca 2017 r., po apelacji spółki A. oraz odwołującej się A. R. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w zakresie odwołania od drugiej decyzji pozwanego i zmienił tę decyzję, stwierdzając, że odwołująca się A. R. nie podlega od 6 stycznia 2015 r. obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu i rentowym oraz wypadkowemu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność i będąca wspólnikiem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a także oddalił apelację w pozostałej części. W uzasadnieniu wskazał, iż organ rentowy, a za nim Sąd Okręgowy, nie powinien przenosić sztucznie rozważań dotyczących tzw. iluzorycznego wspólnika, czynionych na gruncie analizy stosunku pracowniczego między spółką A. i odwołującą się. Są to zupełnie dwie różne instytucje. Organ dopuścił się zanegowania umowy spółki, do czego nie miał uprawnień, zanegowania wpisu w rejestrze spółek, do czego również nie miał uprawnień, a nadto zanegowania wolnej woli wspólników, co także nie miało w analizowanej sprawie uzasadnienia.

Pozwany Zakład w skardze kasacyjnej zarzucił naruszenie art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez niewłaściwą wykładnię polegającą na przyjęciu, że wspólnik posiadający 99% udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością nie podlega obowiązkowym

ubezpieczeniom: emerytalnemu i rentowemu oraz wypadkowemu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność i będąca współnikiem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Sąd Najwyższy wyrokiem z 3 lipca 2019 r. (II UK 24/18) uznał skargę kasacyjną za uzasadnioną, uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w części (w pkt 2 i 4) i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 17 grudnia 2019 r. oddalił apelację A. R. od wyroku Sądu Okręgowego w Z. G. z 22 kwietnia 2016 r. „w przedmiocie decyzji Nr [...] z dnia 3 grudnia 2015 r.”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut skargi kasacyjnej jest zasadny.

Sędzia R. W. wydał wyrok w Sądzie pierwszej instancji (wyrok Sądu Okręgowego w Z. z 22 kwietnia 2017 r.). Wyłączony był zatem z mocy ustawy od rozpoznania sprawy w Sądzie drugiej instancji – art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. Sędzia R. W. był też w składzie Sądu Apelacyjnego w [...], który wyrokiem z 17 grudnia 2019 r. rozpoznał apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Z. z 22 kwietnia 2017.

W takiej sytuacji skład Sądu Apelacyjnego był sprzeczny z prawem i wystąpiła nieważność postępowania – art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. Oceny powyższej nie zmienia to, że sędzia orzekał w Sądzie Apelacyjnym po wyroku kasatoryjnym Sądu Najwyższego z 3 lipca 2019 r.

Wbrew zapatrywaniu pozwanego (odpowieź na skargę) nie ma podstaw, aby wyłączyć stosowanie art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. w takiej sytuacji procesowej. Podstawa wyłączenia z art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. jest bezwzględna, czyli wyłączenie sędziego obowiązuje również, gdy sędzia po wyroku Sądu Najwyższego rozpoznaje apelację od wyroku, który wydał w sądzie pierwszej instancji. Wyrok kasatoryjny Sądu Najwyższego (art. 398¹⁶ § 1 k.p.c.) nie wyłącza obowiązywania regulacji z art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c.

Nadal aktualna jest (obowiązuje) norma z art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. Po uchyleniu poprzedniego wyroku sądu drugiej instancji, kolejny skład sądu drugiej

instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji (art. 378 k.p.c.), czyli w składzie tego sądu nie może być sędziego, który wydał wyrok w sądzie pierwszej instancji.

Określonego w ustawie wyłączenia sędziego (art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c.) nie zmienia związanie wykładnią prawa dokonana przez Sąd Najwyższy (art. 398²⁰ k.p.c.), gdyż jest to instytucja odrębna od wyłączenia sędziego w postępowaniu cywilnym z mocy ustawy, która ma znaczenie samodzielne (pierwszoplanowe). Różnica ta wynika z przyczyn systemowych, a na gruncie ustawy procesowej ma potwierdzenie w określonym skutku procesowym, bowiem ustawowa wadliwość składu powoduje nieważność postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c., art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c. i art. 398¹³ § 1 *in fine* k.p.c.). Natomiast związanie wykładnią dokonane przez Sąd Najwyższy (art. 398²⁰ k.p.c.) skierowane jest do innego składu sądu powszechnego (art. 398¹⁵ § 2 k.p.c.) i naruszenie w tym zakresie może być oceniane jako zarzut procesowy mający wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Takie uregulowanie procesowe, czyli wyłączenie sędziego z mocy ustawy w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, jest jedną z gwarancji procesowych służących zapewnieniu, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez niezależny i bezstronny sąd.

Nie do pogodzenia z istotą dwuinstancyjności postępowania sądowego byłaby bowiem sytuacja, w której ten sam sędzia, który wydał orzeczenie w sądzie pierwszej instancji, miałby następnie dokonywać kontroli tego orzeczenia w sądzie drugiej instancji.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).